

שופטים

לעיל בפ' דברים, "ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים גו' ושוטרים לשבטיכם", והיינו שנוסף על מינוי ה"שופטים" (אנשים חכמים גו'), נתמנו גם "שוטרים לשבטיכם", וכפרש"י שם "שוטרים מניתי עליכם לשבטיכם, אלו הכופתין והמכין ברצועה ע"פ הדיינין" – ומה טעם הוזקק רש"י לפרשו כאן עוד פעם?

וביותר תמוה – שדוקא כאן, בפעם השני, מאריך רש"י יותר מבפירושו בפ' דברים: שם כ' בקיצור, "אלו הכופתין והמכין ברצועה ע"פ הדיינין", וכאן מוסיף: (א) בתחילת הפירוש – "הרודין" את העם" (שבפשטות כוונתו לפרש שתיבת "שוטר" כאן היא מלשון רדיו). (ב) ובסוף הפירוש – "עד שיקבל עליו את דין השופט".

גם יש כמה שינויים בלשון רש"י: (א) בפ' דברים כתב "ע"פ הדיינין", וכאן "אחר מצותי"¹⁰. (ב) בפ' דברים כתב "הכופתין והמכין", וכאן מהפך הסדר –

א. בפרש"י ריש פרשתנו: שופטים ושוטרים שופטים דיינים הפוסקים את הדין, ושוטרים הרודין את העם אחר מצותי שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט.

וכתבו במפרשים, ד"מה שהוסיף [רש"י, ששופטים הם דיינים] הפוסקים את הדין אע"ג דידוע שכל דיין פוסק את הדין כדי לבאר לך למה הוצרך לומר עוד שוטרים ולפיכך פירש שזה הדיין אינו עושה רק-פסק הדין ותו לא דאינו כופה אותו, ושוטר הוא שכופה ורודהו לקיים מצות השופט".

אבל צ"ב: גם ענינו של "שוטר" – ואפילו בשייכות למשפט – כבר ידוע⁵

(1) בדפוס רש"י הנפוצים תיבת "שוטרים" היא באותיות גדולות – ד"ה חדש. אבל לכאורה הוא ט"ה, והד"ה שבפרש"י הוא "שופטים ושוטרים", ואח"כ מפרש החילוק ביניהם – "שופטים דיינים כו' ושוטרים הרודין כו'".

(2) בכמה כת"י רש"י שתח"י (וכן בדפוס שני) ליתא התיבות "את . . מצותי". וראה לקמן הערה 8.

(3) גוי"א כאן. וראה דבק טוב, הואיל משה (באר היטב) ועוד כאן.

(4) נוסף לזה שתי הגוי"א (בטעם שהוצרך רש"י לפרש "שופטים") אינו מובן, לכאורה, שהרי כיון שענין השופטים ידוע, ה"מספיק לכתוב רק הפירוש של "שוטרים" כדי להודיע מהי ההוספה ב"שוטרים" על "שופטים".

(5) ועפ"ז נשלל לכאורה מ"ש במפרשים (דבק טוב. הואיל משה. שפ"ח. וראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל)) שכוונת רש"י שלא טענה ש"שוטר" כאן פירושו ככפ' בהעלותך (יא, טז) "זקני העם ושוטריה", או כשוטרים הממונים על המלחמה

(פרשתנו כ – ה. ח. ט), אלא מלשון רדיו (וראה גם רש"י שמות ה. ו. שם, ט) – שהרי לאחר שכתב פ"י רש"י בפ' דברים דשוטרים (גבי משפט) "אלו הכופתין כו'", שוב אין מקום לטעות כזו.

(6) א, טו.

(7) וצ"ע ברע"ב כאן.

(8) בכמה כת"י רש"י (שתח"י) "אדם שמכה כו'". ואולי הוא ט"ס שנחלף להם מ"רודים" ל"אדם" (ע"ד הגירסא בדפוס שני, הרודים שמכים כו').

(9) ראה לעיל הערה 5.

(10) בהנסמן בהערה 8, ליתא תיבות אלו.

(*) ולהעיר מלשון "שוטר" שבפרש"י ח"ש (כג), (י) מננהו שוטר עליהם. ואכ"מ.

היינו, שהם מקיימים בפועל את הוראות פי הדיינים, ולכן כתב „אלו הכופתין והמכין ברצועה” – בהתאם לסדרו של עונש מלקות, שבתחילה כופתין את הנלקה, ואח”כ מכים אותו ברצועה.

משא”כ בפרשתנו כותב רש”י שהשוטרים הם „הרודין את העם... עד שיקבל עליו את דין השופט”, שזהו האופן השני שבשוטרים – שכופים את בעל הדין („רודין את העם”), „עד שיקבל עליו את דין השופט”. ולכן לא כתב כאן „על פי הדיינים” אלא „אחר מצותן”, היינו שאין ענינם (רק) לבצע הוראת הב”ד (פי הדיינים) אלא לכפות את הנדון לקבל עליו ציוויים (ומרות) השופטים (בכלל), ואם אינו רוצה לקבל עליו את ציווי השופט – הרי השוטרים „מכין וכופתין” כו’ עד שיקבל עליו את דין השופט.

ובזה מוכן גם הטעם לשאר השינויים בלשון רש”י:

(א) בפרשתנו כ’ „מכין וכופתין” (ולא כבפ’ דברים – „הכופתין והמכין”) – כי כאן הכוונה לכפיית הנדון לקבל עליו את הדין, ולכן מונה רש”י שני אופני הכפי’ מן הקל אל הכבד „מכין (ואם אין זה מועיל –) וכופתין” (היינו שאוסרים אותו כו’).

(ב) בפ’ דברים נקט רק „רצועה” ולא

„שמכין וכופתין”¹¹. (ג) בפ’ דברים נקט רק „ברצועה”, וכאן מוסיף „במקל וב” רצועה”¹².

ב. ולכן נראה לומר, דלפרש”י ה” „שוטרים” דהכא וה”שוטרים” דפ’ דברים לאו היינו הך, אלא הם שני סוגי שוטרים:

בפ’ דברים קאי ב”שוטרים” שהם המוציאים בפועל את הוראת הב”ד, שהשופטים פוסקים מהו העונש, וה”שוטרים הם המענישים בפועל.

ובפרשתנו קאי בשוטרים שענינם לאיים על הנדון שיקבל עליו את דין השופט. היינו לא ביצוע הוראת הב”ד, אלא לכפות את הנדון שהוא יקבל על עצמו לקיים הוראת הב”ד (כגון מי שפסקו הב”ד שחייב לשלם ממון לחבירו ואינו רוצה לשלם, שהשוטרים כופים אותו לשלם הממון)¹³.

ובזה מבוארים חילוקי הלשונות בין שני פירושי רש”י הנ”ל:

בפ’ דברים כותב שהשוטרים הם „הכופתין והמכין” כו’ על פי הדיינים,

(11) בדפוס א’ וב’ וכל כתי’ שחתי’, ליתא תיבות אלו וירק בהנשמן בהערה 8 – „שמכה” (שמכים)). וכן ליתא בל’ רש”י שהועתק ב(סמ”ג עשין צז בתחלתו. אבל בדפוס רש”י הנפוצים הוא כבפנים. וגירסא זו כבר היתה לפני הבאר מים חיים ונחלת יעקב. וכן משמע בגו”א.

– בבאמ”ח שם מפרש, ש”במקל”, מוסב אל ומכין, ו”ברצועה”, מוסב אל וכופתין, ר”ל שקוש-רין אותם ברצועה. אבל אין זה מתרחק הטעם לשני הסדר, כי אם לכתוב „וכופתין ומכין ברצועה וב”מקל”. ואכ”מ.

(12) והרי מכין (גם) ברצועה, כפרש”י דברים שם. ובספרי דברים שם „המכין ברצועה”. וראה הנשמן בהערה 16.

(13) ראה גם רש”י סנהדרין טז, ב ד”ה שוטרים. וראה לקמן ס”ה, שזוהי גם דעת הרמב”ם.

(14) ראה רש”י מכות כב, ב ד”ה על העמוד. – וכן מוכן בפשטות. שקודם שמלקין את האדם צריכים לכופתו שלא יפול כו’ כיון שהוא „מטה” (מכות שם. הובא גם ברש”י תצא כה, ב).

(15) ע”פ המבואר בפנים מתורץ בפשטות מדוע לא כ’ רש”י „אחר הוראתן” (ראה השקו”ט ברא”ם כאן) – כי אין המדובר בקיום הוראת השופט, אלא האיום על הנדון שיקבל עליו ציווי השופט (ובפרט ע”פ המבואר לקמן ס”ג, שגם עשיית המשפט (ולא רק ההוראה) שייכת להשופט).

בסוף פ' בלקי, שאמר משה, אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו. ומפורש ב' רש"י שם, הרגו איש אנשיו — כל אחד ואחד מדייני ישראל ה' הורג שנים כו". וכן לקמן בעונש מלקות מפורש בקרא²² "והפילו השופט והכהו וגו'".

ועפ"ז מובן שא"א לפרש ש"שופטים" כאן הם המבצעים את גזר הדין בפועל (כבפ' דברים) — שהרי זה נכלל בהציווי ד' שופטים . . תתן לך".

ואינו דומה ל"שופטים לשבטיכם" דפ' דברים, שפרש"י שה' מינוי כפ"ע²³ על "הכופתין והמכין" . . על פי הדיינין — כי בכתוב שם לא נקראו הדיינים בשם "שופטים"²⁴ (כ"א כנאמר "ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים גו'"), ומובן דמש"נ אח"כ "ושופטים לשבטיכם" יכול להתפרש על אלה ה- מוציאים בפועל את הוראות הדיינים²⁵ (ושניהם בשם "שופטים" יקראו — וכולם נכללו במש"נ בכתוב שלאח"ז²⁶ "ואצוה את שופטיכם בעת ההיא גו' ושפטתם צדק גו'").

משא"כ בפרשתנו שנאמר "שופטים ושופרים תתן לך", הרי שה"שופרים" אינם בכלל "שופטים" —

"מקל" — כי עונש מלקות הוא ברצועה¹ ולא הכאה במקל²; משא"כ בפרשתנו שהכוונה לשופרים "הרודין את העם" שייראו מהשופט ויקבלו עליהם את דין השופט, צריכים (לפעמים) גם מקל. ואדרבה — רש"י מקדים "מקל" כי זהו סימן של "רדי"י³.

— אלא שע"פ כהנ"ל יש להבין בגופו של ענין: מהו ההכרח (בפשש"מ) דצ"ל שני סוגי שופרים: (המסופר בפ' דברים) "אלו הכופתין כו' על פי הדיינין" ושופ"רים (דפרשתנו) "הרודין את העם" . . עד שיקבל עליו את דין השופט¹⁹?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

"שופט" בתורה (בדרך הפשט) אינו רק דיין הפוסק את הדין, אלא גם זה הר מבצע את הדין בפועל²⁰, וכמפורש לעיל

(16) משנה מכות שם. וראה רש"י סנהדרין ז, ב ד"ה רצועה (הובא לקמן בפנים ס"ה).

(17) ברש"י סנהדרין שם ד"ה מקל (הובא לקמן שם), דמכת מרדות היא במקל. ולהעיר מעונשי ב"ד כשהשעה צריכה לכה (רמב"ם הל' סנהדרין ספכ"ד) שאפשר בכמה אופנים. אבל מובן שרש"י נקט דוגמא מעונש מלקות שבקרא, שהיא ברצועה.

(18) כלשון רש"י ויחי (מט, י) "רודין את העם בשבט". וברש"י וילך (לא, ז) "טול מקל כו'". וראה ע"ז מא, א.

(19) במשכיל לדוד כאן ד, הוה מצי לפרש המכים למי שנתחייב מלקות או מכת מרדות ע"פ הדיינים אלא משום דהכא לפי הענין בדיני ממונות מיירי כדכתיב לא תכיר פנים ולא תקח שוחד וכו' משה"פ שמכין עד שיקבל כו'".

אבל לכאז' אינו תירוץ מספיק, שהרי אפשר לומר שהציווי למנות "שופרים" הוא ענין כללי (אף שאינו שייך לדיני ממונות).

(20) ראה רש"י ישעי' (לב, ז) "משפט משמש שלשה לשונות תחלת הטענות . . וגמר הדין . . ומשטר ששופרים אותו ביטורין". וראה באר בשדה (על פרש"י) כאן.

(21) כה, ה. — וראה וירא יט, ט "ושפוט שפוט" (אבל ראה רש"י שם). שמות (ב, יד) "מי שמך גו' ושופט גו' הלהרגני גו'".

(22) תצא כה, ב.

אלא שמוכן שהשופט יכול למנות שליח ע"ז (כמפורש ברש"י משפטים כא, יד "שליח ב"ד שה' מית במלקות"). אבל זהו מענינם של "שופטים".

(23) ראה מפרשי רש"י שם.

(24) ולא שיטפוט את העם — שזה נאמר רק לקמן בפסוק שלאח"ז "ושפטתם צדק".

(25) וההכרח לפרש כן — ראה לקמן ס"ד.

(26) א, טז.

שהמדובר בבעל דין שאינו מציית אליו, זקוק הוא לשוטרים שיאיימו על הבעל דין שיקבל את דין השופט – וא"כ הול"ל בפסוק „ושוטרים (לסייע) שופ־טיכם”?

ולכן פרש"י שהכוונה ל„אלו הכופתין והמכין . . על פי הדיינין” – שעפ"ז מובן שזהו מינוי על בניי „עליכם” כי הם שני חלקים במינוי השופטים (על בניי): א) אנשים חכמים גו' – שמורים לבניי את הדין, ב) השוטרים שמוציאים ועושים את הדין בפועל²⁸.

ויש לבאר הטעם שבימי משה רבינו לא מצינו שימנו „שוטרים” לרדות את העם שיקבלו עליהם את דין השופט – כי (ע"ד הפשטי) בימי משה ממנה השופטים, לא הוצרכו לזה, לפי שבניי היו יראים מן השופטים ולא היו צריכים לשוטרים לאיים עליהם כו'; משא"כ בפרשתנו, שהוא ציווי לדורות, בכל מצב שיהי, לכן נצטוו למנות „שוטרים” – „הרודין את העם . . עד שיקבל עליו את דין השופט” (שהיו מוכנים אם המצב דורש הנהגה של כפי).

אם ביד השוטרים הכח והממשלה להכות ולרדות, או שהם הנערים העומדים לפני דיינים (ואין להם שום כח וממשלה אלא מצוות השופטים). ע"ש, ובדינא דחיי (לבעל כנה"ג) על הסמ"ג ריש הל' סנהדרין (עשין צו). ולהעיר מבאר שבע לסוטה מב, א ד"ה מה שוטר.

29) בסנהדרין (ז, ב. הובא לקמן ס"ה) שבעת ההיא (דברים א, טז) היו צריכים „מקל ורצועה”, וראה חזקוני מהרש"א שם, שרק „באותו הדור ה" צריך לזירזו הזה על המקל ורצועה שהיו סרבנים ובעלי מריבות”. אבל ע"ד הפשט, זה שהיו טרחנין ובעלי מריבות אינו טעם שלא יקבלו פסק השופטים. וכמובן מרש"י דברים (א, יב) „הי' . . רואה . . בעל דינו נוצח בדין אומר כו'” (ע"ש). ולהעיר מרש"י שם, יג שהשופטים היו „ראשים ומכובדים עליכם שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה”.

ולכן פרש"י כאנ"י שהכוונה לאלו „הרודין את העם אחר מצותן (של השופטים) . . עד שיקבל עליו את דין השופט” – שרודים אלה אינם שייכים לעצם המשפט (לא להוראה וגם לא להוצאת המשפט בפועל), אלא לרדיית העם שיפחדו מהשופטים ויקבלו עליהם את דינם, כנ"ל בארוכה.

ד. אלא שעדיין צריך ביאור – ל- אידך גיסא:

כיון שאפשר לפרש ש„שוטרים” הם „הרודין את העם” – מנ"ל לרש"י לפרש בפ' דברים ש„שוטרים” שם היינו „אלו הכופתין והמכין . . על פי הדיינין”? ובפרט שמצינו בכמה מקומות (כנ"ל) שהשופטים עצמם עושים את הדין בפועל, ומנ"ל לרש"י שהי' מינוי מיוחד על שוטרים כאלו?

ויש לומר, שרש"י מרמז ההכרח לפירוש, ביתור לשונו שם „ושוטרים” – מנתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין כו', דלכאורה, החידוש בפרש"י שם הואנ"י שהשוטרים הם מינוי בפ"ע (ולא שהדיינים שנתן „ראשים עליכם” הם הם השוטרים), והול"ל „ושוטרים” – מנתי לשבטיכם, ומהי כוונתו בתיבת „עליכם” – והרי פשוט שהמינוי הוא על בניי?

אלא שבוזה מרמז רש"י ההכרח להמשך פירושו „אלו הכופתין כו' על פי הדיינין”:

אם ה„שוטרים” הם „הרודין את העם . . עד שיקבל עליו את דין ה- שופט”, הרי אין תוכן מינוי זה – שררה על בניי²⁹, כ"א סיוע להשופטים [דהיות

27) ולהעיר שרש"י מבאי גם „שופטים” (ומ- פרוש) – ראה הערה 4 – והרי תיבת „שופטים” היא היסוד לפירוש ב„שוטרים”.

28) ולהעיר מהשקו"ט ברא"ם (וגו"א ועוד) כאן

משא"כ הא ד, כנגד מקל ורצועה תהא זריז, הכוונה להשוטרם³¹, שענינם להטיל אימה על הציבור (כל רש"י פרשתנו) — „הרודין את העם . . . במקל וברצועה . . . עד שיקבל עליו את דין השופט“, ולכן לא נקט כאן „שופר“ לנידוי ושמתא, שאינם פעולות השוטרים, אלא דהדיינים.

[ועד"ז היא גם דעת הרמב"ם, שענינם של ה„שוטרים“ (דפרשתנו) הוא שהעם יקבלו עליהם את הדין, וז"ל³²: „שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם עומדים לפני הדיינים המסבכים בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים כו' ולהכות (נ"א ולתקן) כל מעוות . . . וכל שיראו בו עוות דבר מביאין אותו לב"ד ודנין אותו כפי רשעו“ — הרי שהשוטרים האלה אינם אלו המבצעים את פסק השופטים, אלא הם „בעלי מקל ורצועה“ . . . המסבכין בשווקים וברחובות³³.

ה. ע"פ כהנ"ל יש לבאר סוגיית הגמ' במס' סנהדרין³⁴:

(ואלה המשפטים) אשר תשים³⁵ אשר תלמדם מיבעי' לי' (אלא) . . . אלו כלי הדיינים, רב הונא כי היה נפק לדינא אמר הכי אפיקו לי מאני חנותאי מקל ורצועה ושופרא (לשמתא ונידוי. רש"י) וסנדלא (לחליצה. רש"י), ואצוה את שופטיכם בעת ההיא³⁶ אמר ר' יוחנן כנגד מקל ורצועה תהא זריז (שיהו מטילין אימה על הציבור לשם שמים. רש"י).

וצריך ביאור — למה הזכיר ר' יוחנן רק „מקל ורצועה“ והשמיט שאר כלי הדיינים שנזכרו לפניו — „שופרא וסנדלא“?

בנוגע ל„סנדלא“ שהוא לחליצה יש לתרץ, כי אינו שייך להטלת אימה על הציבור — אבל אינו מובן למה השמיט „שופרא“³⁷.

וע"פ משנת"ל (בביאור שיטת רש"י עה"ת) יש לומר, דב' המימרות בגמ' איירי בשני ענינים שונים:

הפירוש ב„כלי הדיינים“, היינו הכלים הנצרכים לפעולות ב"ד: סנדל לחליצה — בב"ד דוקא, (ובפרש"י בש"ס שם) „רצועה, למלקות. מקל, למכת מרדות כו“³⁸. שופר, לשמתא ונידוי³⁹;

(30) ז. ב.

(31) ר"פ משפטים.

(32) ראה עיון יעקב לע"י סנהדרין שם.

ולהעיר מב"ח לטוח"מ ס"א (ד"ה בעלי מקל) בטעם מ"ש רב האי גאון (הובא בטור שם) ש„ב"ד צריך שיהא לו מזומן . . . מקל לרדות בו ורצועה להלקות בו ושופר לנדות בו“ — ד„פשיטא דבבב"ל זה (כנגד מקל ורצועה תהא זריז) גם השופר אע"ג דלא הזכירו דע"י הנדוי בשופר איכא הטלת אימה. (33) ודלא כפי' הר"ח (שהובא בפי' ר"י

אלמדארי לסנה' שם. ובר"ח לפנינו ליתא, „המטה לאיים בו על המסרבין לקבל הדין“.

ומה שרש"י מסיים שם „עד שיחזור בו“ — כי מכת מרדות ענינה שהאדם „יחזור בו“ (ראה תוספתא מכות ס"ג: מכת מרדות . . . עד שיקבל עליו כו'). ואכ"מ.

(34) אלא שצ"ע שזירזו זה נלמד ממש"ג „ואצוה את שופטיכם“, וע"פ הנ"ל בפנים אין „שוטרים“ (דהסוג דפרשתנו) בכלל.

(35) הל' סנהדרין פ"א ה"א. ובסה"צ (מ"ע קעו) „שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצות התורה ויחזירו את הנוטים מדרך האמת אלי' על כרחם כו' ויעמידו גדרים כו'“. ע"ש — ובטור (ח"מ שם) „ושוטרים הן בעלי מקל ורצועה העומדין לפני הדיינים לרדות על פי הדיינים“.

(36) ועפ"י „מ"ש הרמב"ם, „מקל ורצועה“ אינם מ„כלי הדיינים“ שנמנו בגמ' (שהכוונה לכלי ה-

(*) כ"ה בסה"צ לפנינו. אבל בתרגום קאפח למנות דיינים“.

טים", ובתנחומא⁴³, "אם אין שוטר אין שופט, כיצד, כיון שנתחייב אדם בב"ד לחבירו אם אין שוטר שיוציא ממנו כיון שפורש מן הדיין אין ספוק ביד הדיין לעשות לו כלום אא"כ מוסר ביד השוטר", ונמצא ש"על ידי אלו ואלו יחד המשפט נגמר".

אבל דוחק לתרוץ כן, שהרי להלכה למעשה לא נזכר ברמב"ם ששופטים ושוטרים מעכבים זא", ובפשטות גם אם אין יכולים (מאיזו סיבה שתהי') למנות שוטרים, חייבים במינוי שופטים⁴⁴.

[ובפשטות, גם כוונת הספרי (והתנחומא) אינה לדינא ש"אם אין שוטרים אין שופטים", אלא רק לתועלת הדבר, שבלי שוטרים יתכן שענין המשפט לא יבוא לידי פועל – אבל למעשה חייבים במינוי שופטים גם בלי שוטרים⁴⁵. ויתכן שענין המשפט יבוא לידי פועל גם בלי (איום ד) שוטרים⁴⁶. ועוד ועיקר יש צורך והכרח ב"שופטים" להורות בכל עניני התורה (שרובם אינם קשורים עם עונש וכיו"ב)].

לכאורה י"ל ע"פ דברי הרמב"ם⁴⁷ (לענין תכלת ולבן שנמנו כמצוה אחת, אף שאינם מעכבין זא"ז)⁴⁸, "שאפילו ה' חלקים שאינם מעכבין זא"ז פעמים יהיו

לתקן הנהגת העם ולהביא "עוות דבר" לפני ב"ד (והב"ד "דנין אותו כפי רשעו"⁴⁹).

ו. ובדרך זו מתורצת בפשטות עוד שאלה במצות מינוי "שופטים ושוטרים":

כל מוני המצות מנו מינוי שופטים ושוטרים במצוה אחת, אף שלכאורה הם שני מעשים נפרדים, מינוי שופטים ומינוי שוטרים (וכמודגש בלשון הברייתא⁵⁰ "מנין שמעמידין שופטים לישראל ת"ל", "שופטים תתן, שוטרים לישראל מנין ת"ל שוטרים תתן") – ואמאי לא נמנו כשתי מצות?

"מינוי שופטים ושוטרים מעכבים זא"ז⁵¹, ולכן נמנו כמצוה אחת (כמ"ש הרמב"ם⁵² דאם חלקי המצוה מעכבים זא"ז נמנין כמצוה אחת), והביאו ראי' ממה שאמרו בספרי⁵³, "אם יש שוטרים יש שופטים אם אין שוטרים אין שופ-

שופטים, כנ"ל בפנים) – וזהו דלא כפירוש הערוך השלחן (ח"מ שם אות יז) שכלי הדיינים "שייד להשוטרים" והרמב"ם, "לא השמיטה וכתבה אצל השוטרים" [ובלא"כ לא תירץ מה שהשמיט הרמב"ם שופר וסנדל. אבל ראה לקו"ש ח"ד ע' 1096 הערה 26. ואכ"מ].

(37) ברמב"ם ה' גניבה ספ"ח שהשוטר ענינו "להכותו כפי כחו ולקנסו כפי ראות ב"ד לחזק הדבר" – אבל י"ל, שג"ז בכלל ענין הרדי' שיקבלו עליהם את הדיון, כי מדת הרדי' ע"י השוטרים צ"ל ע"פ הוראת הכ"ז. וראה סוטה מב, א וברש"י שם. ואכ"מ.

(38) סנהדרין טז, ב. ספרי ריש פרשתנו (בשינוי לשון). – וראה תורת ריש פרשתנו.

(39) ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ לרס"ג פרשיות פרשה א' בסופה. וראה גם מהר"ם שיק על תרי"ג מצות מצוה תצא. – וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 380 הערה 3.

(40) ראה גם אוה"ח ריש פרשתנו.

(41) בסהמ"צ בשרשים – שרש יא.

(42) ריש פרשתנו.

(43) פרשתנו ב (ובתנחומא באבער ג).

(44) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 489 הערה ד"ה שופטים.

(45) אלא שלכאורה פשיטא שאם אין שופטים לפסוק את הדיון, אין חייב למנות שוטרים (כמ"ש ברע"ב ריש פרשתנו). אבל י"ל שחייבים להעמיד שוטרים להכריח את העם לקיים מצות המפורשות בתורה (שאינן צריכים ע"ז פסק השופטים). וראה לי הרמב"ם בסהמ"צ דלעיל הערה 35.

(46) וראה אוה"ח שם: וכל שהעם נשמעים ל' דייניהם בלא שוטרים חייבין למנות השופטים (אלא מסיים "קוראים אנו בשופט זה שופט ושוטר").

הרי הם „שני מעשים“, שני מינויים (כנ"ל ס"ד):

אבל ע"פ הנ"ל שתפקידם של ה-שופטים כולל (לא רק הוראה, אלא) גם ביצוע הדין, וכל ענין השוטרים אינו אלא סיוע להשופטים, דאם אין השופט יכול להוציא את משפטו לפועל, אזי צריך להשתמש ב„בעלי מקל וזרוע“ שהם יכריחו את הבע"ד „שיקבל עליו את הדין“ – פשוט מדוע לא נמנה מינוי השוטרים כמצוה בפ"ע, כי (א) זהו פרט בענין של הוצאת המשפט בפועל ע"י השופטים. (ב) ועיקר: אינו ענין הכרחי כלל לתוכן ענין המשפט, שהרי אפשר להוציא המשפט לאור (גם בפועל) בלי שוטרים.

ז. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:

ידועים דברי הש"ך עה"ת⁵¹, ש„שופ-טים ושוטרים תתן לך בכל שעריך“ קאי נמי על „שערי הגוף“, העינים והאזנים וכו', „ללמד לאדם שיהי' לו שוטר ו-מושל על כל אחד ואחד מאלו האיברים כו"ל.

והנה בפשטות, החילוק בין „שופטים“ ל„שוטרים“ בענין זה הוא, שמינוי „שופ-טים“ (דיינים) מתקיים ע"י לימוד הלכות התורה, לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה: ומינוי „שוטרים“ מתקיים ע"י קיום הלכות התורה במעשה בפועל.

אבל ע"פ משנת"ל מובן, שגם עניני ה„מעשה“ נכללים במינוי „שופטים“ גופא

מצוה אחת כשיהי' הענין אחד – והרי גם בנדו"ד (בלשונו המפרשים הנ"ל⁵²) „ודאי שופטים ושוטרים ענינם אחד הוא“.

אבל עדיין יש לדון בזה, כי הכלל הנ"ל שברמב"ם לא נאמר וקיים בכל מקום, וכמו שהארכו במפרשים להק-שות עליו ומהם – מהא דתפילין של יד ושל ראש נמנו בשתי מצות, ו„הרי התפילין יחשבו יותר ענין אחד (מתכלת ולבן)“ – ותירצו שבתפילין הם „שני מעשים“ (שתי לבישות)⁵³, וכן „סידורן ותמונתן אינן אחד אך יש בהן שינוי רב ועל הכל שינוי מקומם אלו בראש ואלו ביד“⁵⁴.

ועפ"ז גם בנדו"ד – הרי מינוי השופ-טים ומינוי השוטרים הם „שני מעשים“, וכן בתוכנם „יש בהם שינוי רב“ – והדרא קושיא לדוכתא, מדוע לא נמנו כשתי מצות?

וע"פ משנת"ל בגדר השוטרים – מתורץ הענין בפשיטות:

אם ענינם של השוטרים הוא לקיים ולבצע את פסק השופטים בפועל, ו-„שופטים“ היינו רק אלה המורים ופוס-קים את הדין – הרי נמצא שענין ה-משפט נחלק (בתורה) לשני חלקים שונים – הוראת ההלכה (ע"י השופטים), וביצוע הפסק (ע"י השוטרים): ואזי יש מקום למנות את מינוי השוטרים כמצוה ב-פ"ע⁵⁵, כי אע"פ שענינם אחד (משפט)

(47) רמב"ז בהשגות לסהמ"צ שורש ט' בסופו.

(48) רמב"ז שם (אלא שדחה חילוק זה). לב שמח לשרש יא.

(49) לב שמח שם. קנאת סופרים לשורש ט' שם.

(50) ובפרט להסביר שביד השוטרים הכח

והמשמלה כי (והשופטים אין להם כח לעשות רק להורות) – ראה הנסמן בהערה 28.

(51) היינו ש„שופטים“ הוא הכלל (שכולל כל עניני משפט עד לביצוע המשפט בפועל), ואי-שוטרים הם רק פרט ב„שופטים“ (וראה סהמ"צ שם שרש י"ב).

(52) ריש פרשתנו. וראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד.

„להכותו“ (בהכאת דברים), „לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול כו“⁵⁷, „שעי“⁵⁸ מתבטלת שליטת היצר כו’.

ועפ“ז מובן לשון היעוד „ואשיבה שופטין כבראשונה גו“⁵⁸ – ולא נזכר „שוטרים“ – כי אז יתבטל הרע ולא יהי צורך ב„שוטרים“, כי אם רק „שופטים“ – לימוד התורה וקיום המצות, „ילכו מחיל אל חיל“ בקדושה גופא⁵⁹.

(משיחת ש"פ שופטים תשכ"ה)

(כמו „שופטים“ בפשטות שתפקידם גם להוציא לפועל משפטם, כנ"ל). והטעם י"ל, כי „תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים“⁶⁰, ואם אין התלמוד מביא לידי מעשה, חסר (לא רק במעשה, אלא) גם בהתלמוד עצמו, כמשנ"ת במק"א⁶¹.

ולפירוש זה צ"ל, שענין ה„שוטרים“ הוא⁶² כאשר יצרו של אדם מתגבר עליו ויש צורך לבטש אותו שלא יבלבלו מתורה ועבודה, שאז צריך ל„שוטר“ – להרגיז יצרו הטוב על יצרו הרע⁶³, ו-

(53) ברכות יז, א. וראה רש"י שם.

(54) לקו"ש חט"ו ע' 139. חז"ז ע' 306 ואילך.

(55) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תתכא. ולהעיר

ממאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ס"ע תשמ"א.

(56) ברכות ה, רע"א.

(57) ל' התניא פכ"ט (לז, א).

(58) ישעי' א, כו. וראה בארוכה סה"ש תנש"א

ח"ב ע' 780 ואילך.

(59) ראה אגה"ק סו"ס כו (קמה, א).

שופטים ב

כמ"ש, "לה' הארץ ומלואה" – ובלשון החינוך, "הכל ברשות אדון הכל" – כולל ממנו של אדם, ובלשון הכתוב, "לי הכסף ולי הזהב נאום ה'?"

ועכצ"ל, שהגם שכל העולם הוא ב- בעלותו של הקב"ה, מ"מ, ביחס לרשות האדם יש הבדל עיקרי בין נפשו ו- ממנו¹⁰.

ב. וי"ל הביאור בזה:

נפשו וחיוו של אדם נמסרו מהקב"ה להאדם רק בתור פקדון, ולא לבעלותו¹¹. וכפסק רבינו הזקן בשלחנו¹² ד"אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו כו". ועפ"ז, זה שאדם מוזהר שלא להזיק את גופו אינו רק ענין של איסור, אלא זהו גם מדיני קנינים – שאין לו רשות (בעלות¹²) על גופו (כי הגוף קניינו של הקב"ה שנמצא אצל האדם בתור פקדון).

א. כתב הרמב"ם: גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי שנים עדים. היינו, דאף שקי"ל דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ה"ז רק לחייבו ממון, אבל לא להתחייב (ע"י הודאת עצמו) במיתה או במלקות.

וברדב"ז שם: ואפשר לתת קצת טעם לפי שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין הקב"ה¹³ שנאמר הנפשות לי הנה הלכך לא תועיל הודאתו בדבר שאינו שלו ומלקות פלגו¹⁴ דמיתה הוא אבל ממנו הוא שלו ומש"ה אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי... ועם כל זה אני מודה שהיא גזירת מלכו של עולם ואין להרהר.

ולכאורה יל"ע בדברי הרדב"ז, דמאי שנא נפשות שהם קניינו של הקב"ה, מזה שכל העולם כולו הוי "קנין הקב"ה"

(7) תהלים כד, א. וראה ברכות לה, ס"א (ו) לקמן בפנים סעיף ג).

(8) מצוה שכת. ועד"ז בכמה מצות.

(9) חגי ב, ח. וראה מפרשים שם.

(10) בפשטות יש לחלק, שע"י העברת ממון מרשות אדם אחד לשני אין זה היוק רכושו של הקב"ה (כי באיזה רשות שיהי' הממון, כל היכא דאיתא הוא ברשותו ית'), משא"כ ע"י מיתה או מלקות גורמים היוק בקניינו של הקב"ה.

אבל מפשטות ל' הרדב"ז משמע, שיש חילוק בין נפשות וממון בבעלות האדם, דנפשו של אדם... קנין הקב"ה... אבל ממנו הוא שלו.

(11) חלק ח"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד.

(12) דלכאורה הול"ל בקיצור, "כי אסור לאדם להכות את גופו כו", ומאריכות לשונו כי, "אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו כו". מוכח, שזהו מפני שאין לו רשות ובעלות על גופו, כפנים.

(1) הל' סנהדרין ספ"ח.

(2) ל' הכתוב – פרשתנו יז, ו.

(3) גיטין מ, ב. ושי"נ.

(4) ברמב"ם שם ממשיך בטעם, "שנא נטרפה דעתו כו' מן העמלין מרי נפש הוא כו", אבל הרי מסיים, "וכללו של דבר גזירת מלך היא". וראה רדב"ז ד, הטעם שכתב רבינו לא שייך גבי מלקות ולפיכך כתב וכללו של דבר גזירת מלך היא.

ולהעיר מרש"י יבמות (כה, ב ד"ה ואין), דלא אמרינן הודאת בע"ד כו', לקנסא ולעונש מלקות וליפסל" כי אין אדם משים עצמו רשע. ואכ"מ.

(5) ראה גם רמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ד.

(6) יחזקאל יח, ד.

(6*) כ"ה בדפוס ווארשאווילנא (וצילום ממנו) – שם נדפס פ"י הרדב"ז לראשונה. ולכאורה צ"ל "פלגי", או "פלגא" וכיו"ב.